

להאיר את העור

הרב מאיר טויבר

תוכן

א. הצניעות – התאמה בין הפנים והחוץ	ח. עבודת ה' בצניעות וברור עניין הבגד כמגלה ומכסה
ב. מעילה בקודשים	ט. הבגד – יכולת ההתקרבות אל הקב"ה לאחר החטא
ג. התנאי לצניעות – ענוה	י. יסוד ההלכה – הכרת נפש האדם (תשובה לשאלות)
ד. קדושה ותורה	יא. בניית חברה ומערכת יחסים בין אישית של צניעות
ה. חומר וצורה	
ו. זכו – שכינה ביניהם	
ז. להאיר את העור	

א. הצניעות – התאמה בין הפנים והחוץ

כשאנו בודקים את השימוש במושג הצניעות בדברי חז"ל, אנו רואים כי מושג זה כמעט שאינו מופיע בהקשר של 'צניעות' כפי שהוא מורגל בלשונונו, כלומר בנושא של בינו-לבינה וההלכות הנובעות ממנו.

לשון חכמים של צניעות, מופיעה במספר מקומות. למשל: "צניעות יתרה שהיתה בה ברחל"¹, "בשלשה דברים אוהב אני את הפרסים הן צנועין באכילתן וצנועין בבית הכסא"². הבנה זאת של חז"ל נובעת, כפי הנראה, מאופן הניתוח של מושג הצניעות בתנ"ך.

מיכה הנביא אומר: "הגיד לך אדם מה טוב, ומה ה' דורש מעמך, כי אם עשות משפט ואהבת חסד, והצנע לכת – עם אלוקיך"³.

חכמים אומרים⁴ שפסוק זה הוא חלק ממערך הכללתן של שש מאות ושלוש עשרה מצוות שנאמרו לו למשה – לעיקר אחד שהעמיד חבקוק: "וצדיק באמונתו

1. מגילה יג ע"ב.
2. ברכות ח ע"ב.
3. מיכה ו ח.
4. מכות כד ע"ב.

יחיה"5. עיקר זה הנו איחוד של שלושה כוחות קודמים: "בא מיכה והעמידן על שלוש" – על משפט, חסד וצניעות.

ננסה לבאר עיקרים אלה:

שילוב מאחד בין המשפט והחסד, הוא ההנהגה הראויה בין אדם לחברו.

המשפט, שהדין יקוב את ההר, עלול להביא למידת סדום, וחסד ללא גבול מביא לוותרנות ולרחמים על האכזרים. יש צורך בשילוב: "שמאל דוחה וימין מקרבת". צירוף זה הוא הקרוי "לפנים משורת הדין".

הצניעות, הצלע המקבילה בפסוק למשפט וחסד, גם היא, במקביל למושגים הקודמים, שילוב בין שני צדדים – הפנים והחוץ. תפקידו של האדם לבטא את עולמו הפנימי, מחוצה לו – בעולם.

אם התנהגות האדם היא חיצונית, העולם הפנימי מוצג בצורה שקרית ומעוותת, והאדם מעמיד פנים.

אבל גם מצב הפוך אינו רצוי. כאשר יש לאדם עולם פנימי מלא ודבקות עליונה, ללא שום ביטוי בעולם החיצוני, אין התמודדות עם העולם, שהיא מתפקידו של האדם, ואין האדם מבטא את כוחותיו בשלמות.

המצב הרצוי הוא הרמוניה בין הפנים והחוץ. צריכה להיות נקודה פנימית, שמכוחה פועלים בעולם, כשההתנהגות בחוץ, היא הבעה מדויקת של הפנים. זאת משמעות הפסוק "והצנע לכת עם אלוך". ההליכה היא "עם" הקב"ה, כלומר מכוחו, ואינה עומדת מולו במעשים מנוגדים לפנימיות.

ב. מעילה בקודשים

לא תמיד חוסר צניעות הוא רק אי התאמה בין הפנים והחוץ. חוסר צניעות עלול להביא גם לניצול של הקודש לצורכי החול, בדומה למעילה בקודשים.

במצואות שאנו חיים יש דברים רבים פנימיים ורוחניים. אדם מאמין, המקבל אמת זאת, חי במציאות של קודש.

אבל מי שמרוקן את התוכן מהמציאות, ורואה את כל הערך שבה ברוכד החיצוני, ישתמש בה כשירצה לצרכיו האישיים במקום להקדישה ל"בדק הבית".

הדוגמא לכך היא מצוות פריה ורבייה. העוצמה הגדולה ביותר שיש לאדם היא היכולת להעמיד ולדות ובדרך זאת להתחבר אל הנצח. ומנגד, ניתנת אפשרות הבחירה לאדם לגייס את כוחותיו לכיוון הפוך, לנתק בין הפנים והחוץ ולמעול בקודשים. מעשה זה יכול להביא לתוצאות הפוכות, וההבדל בין נצח לריקנות לא תמיד יתבטא בשאלה – מה עושים, אלא בשאלה – מהי המטרה, הקדושה או ניצול?

המצב של 'מעילה בקודשים' יוצר את תחושת הבושה.

לגבי אדם וחוה נאמר: "והיו שניהם ערומים האדם ואשתו ולא יתבושו". לפני החטא, הקרינה החיצונית אצל אדם וחוה את הפנימיות. גם ילד קטן מסתובב לפעמים בלי בגדים ללא תחושת בושה, כי הוא זורם באופן טבעי ואין אצלו ניתוק בין הפנים לחוץ. בגיל ההתבגרות, כשניתן יצר הרע באדם, הוא לוקח את ההופעה ומנתק אותה מהפנים, והעוצמה הגדולה המנוצלת לתאוות החול, יוצרת את הרגשת הבושה הגדולה של מעילה בקודשים.

ג. התנאי לצניעות – ענוה

ראינו שבשעה שאין צניעות, האדם מנצל את הפנים לטובת החוץ.

במצב כזה הופך ה"אני" להיות המרכז. במקום להשתמש בכוחותיו כדי להתקרב אל הקב"ה, חולם האדם על "והייתם כאלקים". כל כוחות הנצח מגויסים כדי לבנות "אותי", ומה שניתן באדם ככוח הנתינה, הופך להיות כוח של נטילה, כוח של תאוה.

הרעיון עולה גם מתורת האותיות – האהבה בא' הפכה להיות תאוה בת'. במקום להתחיל מהפנים (א) ולצאת החוצה, מתחילים מהחיצונית (ת), ומשתמשים בכל הכוחות החיוביים כדי לשרת את המטרות השליליות.

מתוך כך קל להבין, שעל מנת להגיע לצניעות, להתאמה בין הפנים והחוץ, טובה להביא לידי כך שה"אני" לא ישמש מחיצה המנצלת את כוחות הנצח לבניית האגוצנטריות. צריך לשאוף להיות בדרגת "אנוכי עומד בין ה' וביניכם" – ה"אני" צריך להיות כלי לביטוי הקדושה ולהופעת דבר ה' בעולם. אדם היודע את מקומו במערכת הזאת ומבטל את עצמו – הוא העניו הזוכה לצניעות.

5. "בא מיכה והעמידן על שלש, דכתיב: 'הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך' עשות משפט זה הדין, 'אהבת חסד' זה גמילות חסדים, 'הצנע לכת' זה הוצאת המת והכנסת כלה, והלא דברים קל וחומר ומה דברים שאין דרכן לעשותן בצנעא אמרה תורה 'הצנע לכת' דברים שדרכן לעשותן בצנעא על אחת כמה וכמה, חזר ישעיהו והעמידן על שתיים, שנאמר: 'כה אמר ה' שמרו משפט ועשו צדקה'. בא עמוס והעמידן על אחת, שנאמר: 'כה אמר ה' לבית ישראל, דרשוני וחיו'. מתקיף לה רב נחמן בר יצחק: אימא 'דרשוני' בכל התורה כולה. אלא בא דרשנא דרשוני על יתה. ויזענה. ויזענה דרשוני דרשוני ומהו? רבנן כד ע"א

ד. קדושה ותורה

אפשר לראות הקבלה בין שלוש העבירות, שאדם מחויב ליהרג ולא לעבור עליהן לבין שלושת הדברים שעליהם עומד העולם:

עבודת הקורבנות לקב"ה עומדת מול עבודה זרה. גמילות חסדים, שהיא נתינה והשפעת טוב עומדת כנגד רצח – הנטילה הגדולה ביותר. הקבלה זו קיימת גם בין תורה וגילוי עריות. ויש לברר הקבלה אחרונה זו:

שתי בריתות נכרתו כעם ישראל – ברית המילה וברית המילה (מלשון דיבור=מתן תורה):

שני כוחות מחברים את האדם אל הנצח:

הנצח הרוחני – הוא הקישור לדברי תורה.

והנצח הפיזי – עליו הצטווה אדם הראשון: "לעבדה ולשמרה"⁶ ו"פרו ורבו"⁷.

ברית היא מלשון "בר" – חיצוני, ומשמעותה היא היכולת לקחת את הגורמים הרחוקים זה מזה, הפנים והחוץ, ולמצוא את הגורם המחבר ביניהם. התורה מחברת את האדם אל הנצח. בגילוי עריות לוקח האדם את הכוח הנצחי שבו ומנתק אותו ממקורו. זהו הסבר ההקבלה אל קבלת התורה, שכש"עמדו ישראל על הר סיני פסקה זוהמתן"⁸ – הנחש התאוה לחוה והטיל בה זוהמה, זוהמה זו פיעפעה בעולם עד שניתנה התורה. "הנחש", הוא סובב כל כולו סביב החומר. האדם והנחש רבו על האישה משום שניצחון במאבקם היה אמור להשפיע על העולם – מי מהם יצליח להטיל בעולם את משמעותו. האישה, חוה, היתה צריכה לקבל את המשמעות האמיתית, אך לצערנו, הנחש הוא שהטיל את המשמעות השקרית הכוללת את צאצאי האדם, בכבלי החומר.

תפקידו של האדם היה להעניק את המשמעות – "והאדם ידע את חוה אשתו"⁹ – החיבור ביניהם אמור היה ליצור את השלמות הנצחית. בחטא עץ הדעת, הצליח הנחש לגרום לאדה"ר לזוז הצדה ולהחטיא את תפקידו, ועל ידי כך יכול היה להטיל במעמד זה את הזוהמה שלו באישה.

6. בראשית ב טו.

7. בראשית א כב.

8. "שכא נחש על חוה הטיל בה זוהמא, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן". שבת קמו ע"א. וכן: "דאמר רבי יוחנן בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא, ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, עובדי כוכבים שלא עמדו בהר סיני לא פסקה זוהמתן". יבמות קג ע"ב, עבודה זרה כב ע"ב.

מצב זה נשאר עד כריתת הברית של השחרור מהחומר, מתן תורה, שהיתה בו מצד אחד השפעה אלוקית, ומצד שני נוצרה פתיחות של עמ"ישראל – "נעשה ונשמע"¹⁰. באותו רגע הם שבו והיו כלי למעבר האור האלוקי בעולם. כשאמרו בני ישראל: "נעשה ונשמע", "ונחננו מה"¹¹ – אנחנו לא כלום, אלא רק מבטאים את העניין הזה – פסקה זוהמתן. היכולת העמוקה של בני-ישראל לבוא ולהכריז הכרזה הפוכה מה"יש", הצליחה לתקן את המעוות. אך כשחטאו בעגל, שבה זוהמתן. ויש לשים לב לקשר הרצוף בין הדברים: "תורה" ו"קדושה" – חלים זה בצד זה.

ה. חומר וצורה

חכמי ישראל וביניהם המהר"ל, כינו את האישה והאיש – חומה וצורה. למה התכוונו?

נגדיר בקצרה את המושגים. כל דבר בעולם מורכב מחומר וצורה. החומר הוא המרכיב את העצם. הצורה היא האופן הייחודי של מינון המרכיבים בסדר מסוים, המהות של העצם ההופכת אותו לשונה מעצמים אחרים.

הכסא, דרך משל, חומר העץ... והצורה – הריבוע אם הוא מרובע או השילוש אם הוא משולש או העיגול אם הוא עגול... וכן הסייף, דרך משל, חומר הברזל... וצורתו – האורך ומעט הרוחב והידוד הקצוות.¹²

אבל כל החומרים שאנו מכירים אינם חומרים "טהורים". גם הם מורכבים מחומר וצורה.

גם לעץ או לברזל יש מהות, צורה, המייחדת אותם, למשל, מאבנים או מעפר.

החומר הראשוני, שאין לו כל מהות – משקל, צבע, סידור או תכונה אחרת שאפשר להעלות על הדעת – נקרא החומר ההיולי. חומר זה לא ניתן להגדרה, כי אין לו שום ייחוד שניתן לדבר עליו.

הצורה אינה יכולה להישאר מופשטת ורוחנית. כדי להתבטא בעולם עליה להיפגש עם מציאות, חומר, ודרכה להופיע.

החומר הגשמי זקוק לצורה שתגביל ותתחום אותו כדי שאפשר יהיה להתייחס אליו.

הצורה – רוחנית היא, אבל כל מהותה הגבלה והגדרה.

10. שמות כד ז.

11. שמות טז ז.

החומר – גשמי אמנם, אבל לעולם לא ניתן יהיה להגדיר אותו לחלוטין, תמיד נגיע בסופו של התהליך אל החומר ההיולי, שאין לו שום יחס אלינו אלא רק לקב"ה שברא אותו, ומבחינה זו היא יצירה ישירה של הבורא.

בעולם המורכב מאיש ואישה, מייצגת האישה את החומר – היא המפתחת במשך ההריון את הזרע, הרעיון הגולמי המופשט, שאינו מתממש בעולם. היא קשורה יותר אל הרגש, אל תחושות החיים הטבעיות שניתנו בה על-ידי הבורא.

האיש, הזורע, הוא בעל הסתכלות קרה וריאלית המתקשרת אל השכלתנות וההפשטה.

האיש מצווה ללמוד, להשכיל ולפתח את המערכת הרוחנית של המצוות.

האישה אחראית על עולם המעשה, ומתקשרת לקב"ה באופן רגשי וטבעי.

מה יעשו איש ואישה ויהיו לאישיות משותפת, לכשר אחד?

ו. זכו – שכינה ביניהן

איש ואישה, זכו – שכינה ביניהן, לא זכו – אש אוכלתם.¹³

בבית של שלום, יש שלמות של אידיאלים (של האיש) המתממשים במציאות (בזכות האישה).

אם יודעים בני הזוג לבטל את ה"אני" שלהם, והם זכים וישרים – הקב"ה משתתף בביתם, ועל דרך המליצה נאמר: "זכו – שכינה ביניהן".

משזוכה החומר ומקבל את הצורה, יכול הוא להיות הכלי הגדול ביותר במציאות לגילוי ריבונו של עולם; האור נכנס לתוכו והכלי מאיר.

"לא זכו אש אוכלתם" – ברגע שהחומר סוגר את עצמו, וחי "בזכות" עצמו, ללא קשר לפנימיותו – הופך הוא להיות הדבר הנורא ביותר, וכל כולו חילול השם.

החומר 'לא מסכים' להיות מוגדר ולקבל את הצורה שנותנת לו את המשמעות הפנימית, והוא גונב כביכול מהקב"ה מקום בעולם! וכשהחומר מרגיש עצמו ערום מן הצורה הוא מתבייש.

כך הרגיש אדם הראשון בגן עדן, כשהאור הפך לעור.

ז. להאיר את העור

"ויעש אֱלֹקִים לָאָדָם וְלָאִשָּׁתוֹ כְּתָנֹת עוֹר..." – בתורתו של רבי מאיר כתוב כתנות אור.¹⁴

אדם הראשון צריך היה לתת צורה לחומר שלו עצמו, של גן העדן ושל העולמות כולם. כשחטא והפשיט את העולם מהבגד העליון, האור, הצורה, וכיסה אותו בעור – נשאר החומר ללא עוצמה ומשמעות.

באותה שעה התחבא האדם הנכלם, וריבונו של עולם התקין לאדם וחווה כתנות אור כדי לפתוח את מחסום העור.

ח. עבודת ה' בצניעות וברור עניין הבגד כמגלה ומכסה

כתוב במדרש¹⁵, שהבגדים שלבש האדם הראשון עברו לנח – בעת שהקריב את הקרבן בהינצלו מפני המבול, ואחר כך ליעקב – כשנכנס עם מנחה ליצחק, ולבסוף הגיעו הבגדים אל הכהן הגדול.

הבגדים אינם מייצגים סתם בד הנמצא על גופנו אלא מבטאים הם את המשמעות הפנימית של האדם. לדוגמא: "ר' יוחנן קרי למאניה מכבודתי"¹⁶, בגדיו היו הכיטוי של כבודו.

בגדי הכהן הגדול, כאשר הקריב את החומר, הקרבנות, היו בגדיו של אדה"ר. כמובן, לא אותם בגדים ממש, אלא שבגדי שניהם ביטאו אותה משמעות.

מהי אותה משמעות?

כשמביא יעקב מנחת מטעמים ליצחק כאשר אהב, מברכו יצחק ככבוד האחים ואומר לו: "ויתן לך האֱלֹקִים מטל השמים ומשמני הארץ"¹⁷. הברכה מקבילה לבריאת העולם: "בראשית ברא אֱלֹקִים את השמים ואת הארץ"¹⁸. מכאן אנו למדים, שיצחק מברך את יעקב ביכולת החיבור בין שמים וארץ. זהו בדיוק עניינם של בגדי כהונה – לעשות את עבודת החיבור הזה. לקחת את החומר, את הקרבן, את הבהמה – ולהעלות אותה מן הארץ, מן החומר הנמוך, כלפי מעלה אל שמי השמים, הצורה, וכפי שהזכרנו קודם, לתת בחומר צורה. גם המשמעות של עבודת הקרבנות

14. בראשית רבה פרשה כ"ב.

15. במדבר רבה פרשה ד' ח.

16. שבת קיג ע"א.

17. בראשית כז כח.

18. בראשית א' א.

בבגדי קודש, אותם בגדי אור של אדה"ר אשר ניתנו על ידי הקב"ה, היא לתקן את החטא ולחבר מחדש בין העולמות.

זהו העניין של "נר מצווה ותורה אור"¹⁹ אותו אור המְנַחֵה, בדרך המעשית, את החיבור בין השמים לארץ.

ט. הבגד – יכולת ההתקרבות אל הקב"ה לאחר החטא

יש להוסיף עוד רעיון מעמיק לגבי משמעותו של ה"בגד": הבגד הוא מלשון בגידה, ופירושו – האדם היה ב"א", בנקודת הראשית של הבריאה, כאשר מלאה הארץ בכבוד ה' "ורוח אֵ-לִים מרחפת על פני המים", כאשר טוב ורע אינם מעורבים והאמת מאירה באור אחד אור ה'. מעין מצב אידילי.

אך ברגע שחטא אדם והנחש הטיל זוהמה באישה, והטוב והרע נתערבבו בעולם, האדם התרחק מכבוד ה', התרחק מנקודת הראשית. במילים אחרות, האדם והאנושות כולה התרחקו מה"א", מהאחדות, ואז נוצר הריחוק בין האדם לה', התרחקנו מה"א" והמשכנו הלאה אל – ב, ג, ד – נוצר "בגד", מערכת המנותקת מה"א". אבל, הקב"ה שהלבישם בבגדי "אור" איפשר להם תיקון, יכולת חיבור ה"א" לשאר האותיות ב, ג, ד, כלומר יכולת להתקרבות מחדשת לקב"ה. וכעת, לאחר מתן הפתרון, אם ב, ג, ד – לא תתחברנה ל"א" ותעמודנה בפני עצמן, תהיה זו הבגידה הגדולה ביותר. אך כאשר ב, ג, ד מחוברות ל"א" אזי הבגד הוא הביטוי לחיבור בין שמים לארץ, בין אֵ-לִים לאדם.

לאור מה שהסברנו יושפע אור חדש על מושגי האיש והאישה:

האישה היא בבחינת "מקבל", הוי אומר – המשמעות הפנימית של 'כל כבודה בת מלך פנימה' היא היותה בבחינת קולטת אור ולא בבחינת פולטת אור על ידי חשיפת עור.

ובהתאמה לאישה יכול האיש להשפיע, להקרין אור ולהעניק לעור, לחומר – צורה. משמעות פנימית מאירה. ויכול האיש לכלוא את אורו ולכבות אותו ולהיות מושפע מהחומר העכור שבכוחו היה להאיר.

האישה מוגדרת כ"כל כבודה בת מלך פנימה"²⁰. בת מלך. פרוש 'בר' (בן, בת) – בחוץ. כלומר, האישה היא מצד אחד בת מלך, מחוץ למלך. ומצד שני היא 'פנימה'. ביתר פרוט, בת מלך היא, כביכול, מחוץ לריבוננו של עולם, אבל ההתגלות שלה היא

כזה שהיא פנימית, נסתרת וצנועה, ולכן היא חייבת לבוא לידי ביטוי באמצעות עולם פנימי.

ברגע שחלילה, אין היא קולטת עולם פנימי, הוי אומר, חוסמת את עצמה, בו ברגע חל הניתוק הגדול ביותר שיכול להיות, אותה התרחקות בראשיתית. במציאות, נוצר מצב שבו יכולה האישה להיות מקור לשלום ולשכינה, ו"צנועה" – שהוא ביטוי גדול מאוד להיותה "היש" במובן הראשוני שלו, המחובר למקור כל הכוחות כולם – הקב"ה, ויכולתה לקלוט את האור האלוקי ולהוות משמעות עצומה וגדולה מאד. במקום כל זה, היא הופכת להיות בבחינת "אש אוכלתם". היא הופכת לחלוטין את כוח הקדושה להיות הכל אש, מקור לתאוה, כפי שאמרנו בתחילה, וזה מרחיק לחלוטין את העולם ואתה. זה הופך את כל העולם להיות מבוסס על המערכת החומרית בלבד, ועל החומר כישות עצמאית. לא כישות מקבלת אלא כישות מרוחקת. מצב כזה הוא חסימת הקב"ה, זהו חילול ה' הגדול ביותר, סילוק שכינה, לא רק מהעולם אלא כמובן, מאותה אישה עצמה. "ואין שכינה ביניהן".

ראו איזה כוח עצום ניתן בצניעות: בכוחם של איש או אישה לחסום את העור ואת השפעת ה' לעולם, וברצונם יכולים הם לגלות את השכינה המסתתרת בתוכם ממש, ולהשכיך שלום, שלמות ושכינה ביניהם ובכל העולם כולו.

י. יסוד ההלכה – הכרת נפש האדם (תשובה לשאלות)

המערכת ההלכתית של צניעות האישה, היא מערכת מעשית מאוד – התורה מעמידה כיסוד "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם"²¹. התורה קבעה מדדים, וחז"ל ישבו וניתחו – על פי כללים מסיני, ועל פי דעתם הרחבה: מהם אותם גורמים הנוגעים לאישה, שאם היא תפעל על פיהם, היא תתנתק, ותיחשב כחוסמת את ה"אור" או במילים אחרות, לא צנועה. וכן קבעו לגבי האיש – מה המצבים שאם יחשף אליהם, יתהפך תפקידו ממשפיע למושפע. לכן יצרו חז"ל מערכת שלמה של מקומות מכוסים ומקומות שיש לכסות. הטענה הנפוצה: "לי זה לא מפריע ועלי זה לא משפיע" אינה שייכת, כי חז"ל הכירו היטב את נבכי נפש האדם.

אפשר לתלות את הטענה הזאת בשני גורמים:

א. רגישותנו ומדרגתנו הנמוכה. ב. לפעמים מעידה טענה זו על אטימות וריקנות של הטוען כי אדם נורמלי אכן אמור היה להיות מושפע מחומרת הדברים.

אמנם, יש מקומות שבדורנו מתחשבים כטיעון זה. (למשל, בתשובה של אחד האחרונים²² שדן בשאלה – אם מזמינים כמה זוגות נשואים, האם מותר להם לשבת זה עם זה? הוא נוטה להתיר בדורנו משום שכיום לבנו גם בדברים הללו, ולכן, אנו לא רואים בזה בעיה. אם כי הדבר תלוי מאוד, וכל עניין לגופו על פי ראות עיני הפוסקים).

עוד שאלה נפוצה היא, מדוע אסור לבן ובת כיום, בעקבות מה שאמרנו, לשוחח לתומם?

כדי לענות לשאלה זו צריך להבין מה עושה הדיבור.

פעמים רבות אנו עדים לתופעה שבן ובת משוחחים זה עם זה לא מתוך עניין שהם מגלים בנושא מסוים, וגם מבטם זה בזה אינו סתמי, אלא הם מנסים ליצור סיבות לשוחח ולו רק כדי להיות ביחד. חז"ל היו ערים למצב זה. ולכן, באו ואמרו שכאשר השיחה היא באמת אובייקטיבית, הריהי מותרת לכתחילה, אבל בו ברגע שמגיעים למצב של – "אל תרבה שיחה עם האישה"²³ כלומר, שהשיחה היא על מנת להרבות, אסור לדבר.

מה המידה של "לא להרבות", הרי אם יש שיחה שצורכת שלוש שעות אז יש לדבר. אלא, אל תעשה את הדיבור לשם ריבוי הדיבור – כדי שתדבר יותר ממה שצריך רק כדי להיות ביחד, משום שהמניע הוא תאוותני, יצרי, וממילא ישמש הדיבור כעת ככלי בשביל היצר. אם ברור לאדם שהמניע אובייקטיבי, מותר לו לשוחח. אבל חשוב ביותר שאדם לא יעשה שקר בנפשו, אלא, עליו להיות בטוח שפועל הוא לשם קירוב ישראל, אהבת ישראל, ולא אהבת מין את מינו.

לנו אין אפשרות לדעת את הקו המבדיל, בין האובייקטיביות לבין הנגיעות האישיות היצריות. ולכן היום להלכה הדבר אכן מורכב.

הרב קוק כותב ב"מידות הראי"ה" – שיש ערכים נפלאים בעולם כגון: אהבה, חיבה, אהבת ישראל. ומולם, עומדת הצניעות שהיא דבר גדול, מעולה, ובסיסי כל כך – עד כדי האמירה, שהיא עיקר הגדרת האדם בעולם, מול עצמו ומול אלוהיו. וראוי לצניעות שתדחה ערכים אחרים, אפילו גדולים, בעבור זה.

יא. בניית חברה ומערכת יחסים בין אישית של צניעות

כיצד נבנה חברה אידיאלית, על-פי מה שאמרנו?

א. ישנו כלל הלכתי לגבי רופא, שב"עבידתיהו טרידי"²⁴ כלומר, כאשר רופאים מתעסקים וטרודים במלאכתם, דברים אחרים אינם מעניינים אותם.

כלל זה תופס גם כאן. כשאנשים פועלים בעולם, כלומר יוצרים, ונמצאים במצב שמלכתחילה לא נועד ליצירת קשרים, אלא לעצם העניין, יש להם הדין של רופא שמרפא. ניתן לדבר ולשוחח וליצור חברה אידיאלית בצורה טובה, שאכן מבוססת על דברים ענייניים בלא שיחות בטלות.

"י' קבין שיחה ירדו לעולם"²⁵ כלומר, יש לדיבור מידה. הדיבור מוגבל למה שנצרך – והעולם יכול להמשיך ולעסוק בענייניו. ולכן, אם מדברים על אנשים שעוסקים ופועלים במלאכתם, אז הדין הוא כפי שאמרנו. אבל, בו ברגע שאנשים יוצאים לבילויים לצורך חיזוק הקשר, בצורה עצמאית, שלילי הדבר.

ב. חז"ל הבדילו בין נשוי לשאינו נשוי. דברים רבים מותרים לאדם נשוי, כי חל עליו הכלל של מי שיש לו "פת בסלוי". אך אדם, המחפש עדיין את אבדתו הריהו בגדר מחפש, ועליו להתרחק יותר.

אין זה אומר שעל אדם נשוי בטלו כל האיסורים, אלא חז"ל התירו לו דברים מסוימים: למשל, בייחוד – בעלה בעיר וכו', משום שמערכת החיים הטבעית לאדם נשוי שבנה ביתו, היא מערכת של קבלה ונתינה מאוזנת. ואם היא מאוזנת נכון, אין הוא צריך לחשוש חששות גדולים.

יש להבין דבר חשוב נוסף. כדי לתקן חברה צריך להתחיל מן החינוך. בניית חברה אידיאלית צריכה להתחיל קודם כל בכניית האדם הפרטי.

אם בונים אדם באופן נכון, שלא יהיה מקבל אלא נותן, ממילא יבנה את ביתו נכון, וממילא שכינה תהא שורה בביתו. אם אדם מחונך ליראת שמים, למידות ולצניעות – כלומר, לקשר נכון בינו לבין העולם, ומתוך קשר זה בונה את ביתו, אז כשיעבור למעגל היותר רחב של בניית החברה, תהא הבנייה שונה לחלוטין.

לעומת זאת, חברה שאינה בנויה כך, היא אכן בעייתית מאוד. ולא נתכחש לעובדה שחברה מערבית היא מתירנית. חברה מתירנית היא בעצם כל כולה, הפיכת

24. "ור"ח פי': כל שעסקו עם הנשים, אע"פ שנושא ונותן תמיד עמהן, לא יתייחד עמם. משמע, שרוצה לומר: אע"פ שהי' ראוי להתירו יותר, משום 'דבעבדתייהו טרידי' או משום דאינו יכול ליהרר, אפי"ה אסור. וק"ק לפירוש זה, דהו"ל למיתני לעיל: 'לא יתייחד איש עם שתי נשים ואפי"ה עסקו עמהם'. ור"ת פירש: 'ואף אשתו עמו'. הואיל ועסקו עם הנשים לכו גס בהן ואינו בוש מאשתו".

חיינו בעבירה²⁶. שואל המהרש"א שם על אתר: מה פירוש "שכל חיינו בעבירה"?
הרי אם התחתן בגיל עשרים ואחת פסק מצב העבירה?

אלא שכפי הנראה צריך לומר, שאם נחשף האדם למערכת מסוימת של פגמים,
היא תשאיר את סימניה חקוקים בנפשו תמיד. הכוונה היא שהאדם נמצא כעת
במדרגה אחרת לגמרי. אמנם, יכול להיות מצב שבו יתהפך האדם לגמרי, ואז יוכל
להתחיל הכל מהתחלה, ממצב של קדושה.

השינוי קשה, ורק בשינוי מהותי שיבוא מתוך "תשובה מאהבה" יוכל האדם
להפוך את המציאות.

החומר לדבר אטום, לכן, היא מסוכנת ביותר, וחשוב לא להתכחש לעובדה זו.
העולם לפנינו, ואנו עדים למצב שבו התפקידים והסדרים נהרסו ונהפכו!

במצב כזה, לא רק האדם נהרס מבחינה רוחנית, אלא אף העולם כולו. היחסים
האנושיים נהרסים אף התא המשפחתי, וכמובן גם היחסים שבינו לבינה. נשים
הופכות להיות כלי משחק.

לפעמים יש תחושה כאילו צריך לבנות עולם נפרד של בנים ובנות – ואין זה כך!
אם בונים נכון את המערכת האנושית בין איש לאישה – מערכת עניינית טובה,
שאמנם עדיין יהיה בה צורך לשמור ולהיזהר, ברור שזה יהיה הרבה יותר פשוט. אם
אכן נבנה חברה כזו, נוכל לבנות חברה שהיא מעורבת בפועל אבל נפרדת במהות –
כגון: החברות הפנימיות שלנו, בעולם הישיבות, שאכן מצליחות לבנות עולם כזה
(אברכים). הם אמנם נפגשים ומדברים, אולם יודעים לשמור על צניעות ועל ערכה
היקר, כפי שהסברנו את המושג של 'כל כבודה של בת מלך פנימה'.

יש לשים לב לכך שההלכה מורכבת, ויכולות להיות פסיקות הלכתיות שונות
לאנשים שונים באותן סיטואציות.

ונפרט. בחברה מעורבת עם תנועות נוער – נמצאים מגיל צעיר, בנים ובנות יחד.
והנה בגיל ההתבגרות הם לכאורה "מתנהגים באופן טבעי" ומדברים זה עם זה –
"בלי שום בעיה".

והם מצדיקים את מצבם ה"טוב" בטענה, למשל, שבחור ישיבה שלומד כל ימיו
ייפגש עם בחורה דתית – יהיה נבוך, לא יידע כיצד לדבר עמה, והיחסים ביניהם
כביכול אינם טבעיים – "וזהו בעיה גדולה", לדבריהם.

במצב כזה, תינתן תשובה הלכתית שונה לגבי השאלה אם מותר להם לדבר עם
בנות. לבחור מהחברה המעורבת יתירו כמובן, וזאת, משום שלבו גם, וכבר אינו
מעלה על דעתו לכאורה דבר.

לבחור הישיבה – ייאסר הדיבור, משום שזה עלול להרוס את כל עולמו הרוחני
שבקדושה. ואמנם זהו חסרון שלוקה בו הבחור מהחברה המעורבת, בזה שליבו גם,
וייתכן שכבר לא יוכל לנסוק לאותם רבדים של פנימיות וקדושה, ביחסים עם המין
השני אלא הוא מצוי במצב של רדידות מבחינה זו. ואילו בחור הישיבה, יוכל להגיע
למושג נישואין שכל כולו קודש קודשים.

אך מובן שאסור לבחור מהחברה המעורבת להתיימש. יש באפשרותו לשנות את
מצבו אם יקפיד לבנות מראש מערכת נכונה, אבל אם לא נהג כן, ספק בדבר. הגמ'
בקידושין אומרת ש"כל שהגיע לגיל עשרים ולא נשא אישה תיפח עצמותיו שכל

26. "אמר רבא וכן תנא דבי ר' ישמעאל עד כ' שנה יושב הקדוש ברוך הוא ומצפה לאדם מתי ישא אשה כיון
שהגיע כ' ולא נשא אומר תיפח עצמותיו", קידושין כט ע"ב.